

STORTINGET

Innst. 308 L

(2025–2026)

Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Prop. 80 L (2025–2026)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i utlendingsloven mv. (straff for utilbørlig utnyttelse av utlendinger)

Til Stortinget

Innledning

Justis- og beredskapsdepartementet fremmer i proposisjonen forslag til en ny § 108 a i utlendingsloven. Den foreslåtte bestemmelsen skal erstatte § 108 tredje ledd bokstav b, som gjør det straffbart å utnytte en utlendings situasjon på utilbørlig måte i forbindelse med formidling av arbeid og bolig, og i forbindelse med visse migrasjonsrelaterte tjenester. Den foreslåtte bestemmelsen er i videre utstrekning enn dagens bestemmelse ment å ramme tilfeller av utnyttelse av en utlendings situasjon som ikke når opp til terskelen for menneskehandel etter straffeloven.

I proposisjonen foreslås det at den nye bestemmelsen i tillegg til å ramme den som «formidler» arbeid eller bolig til utlendingen, også skal ramme arbeidsgivere, boligutleiere og andre som står for utnyttelsen i selve arbeids- eller boligforholdet.

Departementet foreslår å lage klarere rammer for straffansvaret ved å avgrense den nye straffebestemmelsen til å gjelde utnyttelse av bestemte kategorier av utlendinger som er særlig sårbare for utnyttelse, herunder utlendinger som er avhengige av arbeids- eller boligforholdet for å ha lovlig opphold i Norge, asylsøkere, utlendinger med ulovlig opphold, og utlendinger som verken

har oppholdstillatelse eller varig oppholdsrett, og som oppholder seg her for å drive tiggevirksomhet.

Det foreslås videre å heve den øvre strafferammen fra fengsel inntil to år til fengsel inntil tre år. Det foreslås også et nytt straffebud i ny § 108 a tredje ledd rettet mot grove overtredelser, og med en øvre strafferamme på fengsel inntil seks år.

En utvidelse av straffansvaret slik at det rammer flere tilfeller av utilbørlig utnyttelse av en utlendings sårbare situasjon, og en heving av strafferammen, vil være viktige tiltak mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. De foreslåtte endringene vil videre bidra til å beskytte utenlandske arbeidstakere som er i en sårbare situasjon, mot maktmisbruk fra arbeidsgivere og boligutleiere mv. Fordi en del av de utlendingene som blir utsett for utilbørlig utnyttelse, enten har ulovlig opphold eller mangler rett til å arbeide i Norge, som for eksempel asylsøkere, vil forslaget også bidra til å motvirke brudd på utlendingsloven.

Som følge av forslaget til ny § 108 a er det også foreslått en teknisk tilpasning i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c.

Komiteens behandling

Statsråd Astri Aas-Hansen har sendt rettebrev til komiteen datert 15. mai 2026. Brevet er vedlagt innstillingen.

Komiteen har mottatt en rekke skriftlige høringsinnspill om saken. Disse kan leses på sakens side på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Konstanse Marie Alvær, Isak Veierud Busch, Sigurd Kvammen Rafaelsen og Solveig Vestenfor, fra Fremskrittspartiet, Bjørn Larsen, Rune Midtun, Helge André Njåstad og Erlend Wiborg, fra Høyre, Mudassar Kapur og Tage Pettersen, fra Sosialistisk Venstreparti, Anne Lise Gjerstad Fredlund, fra Senterpartiet, Bengt Fasteraune, og fra Rødt, lederen Hanne Beate Stenvaag, viser til Prop. 80 L (2025–2026) Endringer i utlendingsloven mv. (straff for utilbørlig utnyttelse av utlendinger).

Komiteen har mottatt tre skriftlige innspill til saken innen fristen som ble satt.

Komiteen merker seg at departementet i proposisjonen legger frem forslag om en ny § 108 a i utlendingsloven, og at den foreslåtte bestemmelsen skal erstatte § 108 tredje ledd bokstav b, som gjør det straffbart å utnytte en utlendings situasjon på utilbørlig måte i forbindelse med formidling av arbeid og bolig, og i forbindelse med visse migrasjonsrelaterte tjenester. Komiteen merker seg at det også foreslås å heve den øvre strafferammen.

Komiteen viser til at departementet foreslår å lage klarere rammer for straffeansvaret ved å avgrense den nye straffebestemmelsen til å gjelde utnyttelse av bestemte kategorier av utledninger som er særlig sårbare for utnyttelse.

Når det gjelder lovbestemmelser som ikke er omtalt i denne innstillingen, viser komiteen til proposisjonen og har ingen merknader.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, viser til at utenlandsk arbeidskraft er viktig for norsk økonomi, men understreker samtidig at utlendinger i sårbare situasjoner kan være særlig utsatt for grov utnyttelse i arbeids- og boforhold. Flertallet er bekymret for omfanget av alvorlig arbeidslivskriminalitet, menneskehandel og sosial dumping, og viser til at dette undergraver både enkeltmenneskers grunnleggende rettigheter og et seriøst og rettferdig arbeidsliv.

Flertallet deler departementets vurdering av at dagens regelverk ikke i tilstrekkelig grad rammer alvorlig utnyttelse av utenlandske arbeidstakere som faller utenfor straffebudet om menneskehandel, særlig der tvangsvilkåret ikke er oppfylt. Erfaringer fra rettspraksis og rapporter fra sentrale aktører viser et tydelig behov for et bredere strafferettslig vern mot utilbørlig utnyttelse av personer i sårbare situasjoner.

Flertallet støtter derfor forslaget om å erstatte gjeldende bestemmelse i utlendingsloven § 108 tredje ledd med en ny § 108 a, som rammer alvorlig utnyttelse i arbeids- og boligforhold bredere og med en skjerpet strafferamme. Etter flertallets syn vil forslaget gi politiet og påtalemyndigheten bedre verktøy til å bekjempe grov utnyttelse, styrke rettsvernet for utsatte arbeidstakere og bidra til et mer seriøst og anstendig arbeidsliv.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at utilbørlig utnyttelse av utlendinger i arbeids- og boforhold er alvorlig kriminalitet som rammer sårbare mennesker, undergraver et seriøst arbeidsliv og skaper urettferdig konkurranse for lovlige bedrifter. Disse medlemmer mener det er avgjørende at Norge har et tydelig og effektivt regelverk som slår hardt ned på aktører som bevisst utnytter mennesker for økonomisk vinning.

Disse medlemmer støtter derfor hovedretningen i proposisjonen og viser til at forslaget representerer et skritt i riktig retning for å styrke vernet mot alvorlig utnyttelse av utlendinger, samt bidrar til et mer treffsikkert regelverk mot aktører som begår slik kriminalitet. Disse medlemmer mener det er positivt at straffansvaret i større grad rettes mot dem som faktisk står bak utnyttelsen, herunder useriøse arbeidsgivere, boligutleiere og andre aktører som bevisst misbruker sårbare personers situasjon.

Disse medlemmer understreker samtidig at innsatsen mot slik kriminalitet må være målrettet og effektiv, og ikke utvikle seg til nye omfattende byråkratiske byrder for seriøse arbeidsgivere og næringsdrivende. Kampen mot arbeidslivskriminalitet må først og fremst rettes mot kriminelle aktører, ikke mot lovlige virksomheter som allerede følger regelverket.

Disse medlemmer viser til at kampen mot arbeidslivskriminalitet, sosial dumping og misbruk av utenlandsk arbeidskraft er en sentral del av arbeidet for trygghet, rettferdig konkurranse og respekt for norske lover og regler. Et seriøst arbeidsliv forutsetter tydelig kontroll, effektive reaksjoner og et regelverk som beskytter både arbeidstakere og seriøse bedrifter.

Disse medlemmer mener et trygt og seriøst arbeidsliv best forsvares gjennom klare regler, konsekvent håndheving og tydelige reaksjoner mot dem som misbruker mennesker og undergraver norsk arbeidsliv. Disse medlemmer understreker behovet for at bestemmelsen følges opp med tilstrekkelige ressurser til politi, påtalemyndighet og relevant kontrollarbeid, samt at regelverket praktiseres på en måte som ikke påfører seriøse arbeidsgivere unødvendige administrative byrder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser videre til Fremskrittspartiets merknader

i Innst. 376 S (2023–2024) om tiltak mot lønnsstyveri og arbeidslivskriminalitet, hvor partiet støttet intensjonen om å bekjempe utnyttelse og kriminalitet i arbeidslivet, men samtidig advarte mot ressurskrevende og unødige byråkratiserende tiltak. Disse medlemmer understreket den gang, som nå, at nye regler må være målrettede, praktisk håndhevbare og innrettes slik at de rammer kriminelle aktører fremfor å påføre seriøse virksomheter unødvendige byrder.

Disse medlemmer merker seg at flere høringsinstanser peker på behovet for bedre praktisk bistand til ofre, herunder informasjon, rettshjelp, tolketjenester og midlertidige løsninger som gjør det mulig å varsle om utnyttelse uten å risikere umiddelbart tap av oppholdsgrunnlag. Frelsesarmeen fremhever særlig behovet for bedre støtteapparat, styrket informasjon og økt kapasitet hos politi og påtalemyndighet. Disse medlemmer mener slike innspill tydelig understøtter Fremskrittspartiets vektlegging av bedre informasjon til utenlandske arbeidstakere om rettigheter og plikter, styrket håndheving gjennom politi, a-krim-samarbeid og påtalemyndighet, målrettet innsats mot bakmenn og organiserte kriminelle miljøer samt praktiske tiltak som bidrar til at ofre tør å varsle. Disse medlemmer mener dette er løsninger som i større grad kombinerer rettssikkerhet, kriminalitetsbekjempelse og effektiv håndheving enn ensidig økt byråkratisering.

Disse medlemmer mener at lovendringen representerer et viktig steg for å beskytte sårbare utlendinger mot alvorlig utnyttelse, men understreker at lovendringer alene ikke er tilstrekkelig. Den reelle effekten vil avhenge av håndheving, kontroll og tydelig prioritering av ressurser mot arbeidslivskriminalitet. Disse medlemmer vil derfor understreke at Fremskrittspartiets linje ligger fast. Ja til strengere straff for dem som utnytter mennesker, ja til bedre informasjon og praktisk støtte til ofre, ja til målrettet kontroll og effektiv håndheving, og nei til unødvendig byråkrati som rammer seriøse arbeidsgivere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt vil understreke at kampen mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping ikke kan vinnes gjennom straff alene, og mener det er behov for en mer helhetlig politikk for å redusere sårbarheten blant utsatte arbeidstakere og sikre et seriøst arbeidsliv.

Disse medlemmer viser til høringsinnspill som peker på at en betydelig del av utnyttelsen skjer i en gråsonen preget av maktmisbruk og avhengighetsforhold, hvor personer i praksis har begrensede muligheter til å ivareta egne rettigheter. Særlig gjelder dette personer med usikker oppholdsstatus, manglende nettverk og begrenset kunnskap om regelverk og rettigheter.

Disse medlemmer vil særlig fremheve at flere høringsinstanser peker på at lovforslaget i begrenset grad adresserer behovene til personer som har vært utsatt for utnyttelse. Etter disse medlemmers syn er tilgang til støtteordninger avgjørende for at saker skal avdekkes og følges opp. Dette gjelder blant annet tilgang til informasjon, tolk, rettshjelp og bistand knyttet til bolig og økonomi. Disse medlemmer mener videre at det i dag ikke finnes et tilstrekkelig samlet og tilgjengelig støtteapparat for personer som rammes av denne typen utnyttelse.

Disse medlemmer mener videre det er særlig viktig å redusere terskelen for å varsle om utnyttelse. For personer som er avhengige av arbeid eller bolig for å opprettholde opphold i Norge, kan frykt for konsekvenser for egen oppholdsstatus hindre at kritikkverdige forhold avdekkes. Disse medlemmer vil peke på at det i dag finnes ordninger for personer utsatt for menneskehandel, men ikke tilsvarende for personer som omfattes av det foreslåtte straffebudet, noe som kan bidra til at saker ikke avdekkes.

Disse medlemmer vil også peke på at avgrensningen av bestemmelsen til bestemte grupper utlendinger kan innebære at personer i tilsvarende sårbare situasjoner faller utenfor vernet. Samlet sett viser dette etter disse medlemmers syn til et rettighetsmessig tomrom mellom tilfeller som omfattes av menneskehandelsbestemmelsen, og tilfeller av alvorlig utnyttelse som faller utenfor, men som like fullt kan være svært belastende for den enkelte.

Disse medlemmer vil understreke at effekten av den foreslåtte bestemmelsen i stor grad vil avhenge av håndheving og oppfølging, herunder tilstrekkelige ressurser til politi, påtalemyndighet og hjelpetiltak. Uten en slik helhetlig oppfølging er det en risiko for at bestemmelsen får begrenset praktisk betydning.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om ordninger som senker terskelen for å varsle om utilbørlig utnyttelse av utlendinger, herunder sikre at personer som bistår i etterforskning og straffesak ikke risikerer negative konsekvenser for eget oppholdsgrunnlag.»

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om en ordning med midlertidig oppholdstillatelse for utlendinger som har vært utsatt for utilbørlig utnyttelse, i forbindelse med etterforskning og eventuell straffeforfølgning.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan utlendinger som utsettes for alvorlig utnyttelse uten å omfattes av menneskehandelsbestemmelsen, kan sikres et reelt nivå av beskyttelse og bistand, på linje med det som gjelder for ofre for menneskehandel.»

Komiteens medlem fra Rødt mener forslaget kan være et viktig bidrag til å bedre beskytte enkelte grupper utlendinger i Norge mot utnyttelse i arbeidsliv og i boforhold. Dette er grupper som ofte har mer begrenset innsikt i norske forhold, det norske arbeidslivet og hvilke rettigheter som gjelder dem.

Dette medlem bemerket at flere høringsinstanser mener at straffebestemmelsen for utilbørlig utnyttelse av utlendinger burde plasseres i straffeloven, fremfor i utlendingsloven.

Dette medlem viser videre til det skriftlige innspillet fra JURK:

«Samtidig er JURK kritisk til flere sider ved forslaget. For det første opprettholdes plasseringen i utlendingsloven, noe som etter JURKs syn bidrar til å forskyve fokus fra vern av den enkelte til kontroll av utlendingens oppholdsstatus, og kan gjøre bestemmelsen mindre tilgjengelig og kjent for dem den er ment å beskytte. Videre er bestemmelsen begrenset til bestemte grupper utlendinger, noe som innebærer at personer som utsettes for tilsvarende utnyttelse faller utenfor vernet. Dette reiser både rettssikkerhetsmessige betenkeligheter og skaper utfordringer for praktisk håndheving.»

Dette medlem vil videre, i likhet med JURK, fremheve at kvinner på familiegjennomføring med norsk ektefelle ikke er omfattet av bestemmelsen, noe dette medlem synes er en svakhet ved forslaget. Denne gruppen kvinner er også utsatt for utilbørlig utnyttelse, særlig fra egen ektefelle, og befinner seg ofte i en særlig sårbar situasjon i Norge som ofte preges av avhengighet av ektefelle, manglende nettverk og tilgang på ressurser, og begrenset kjennskap til egne rettigheter.

Dette medlem mener det er nødvendig å inkludere personer som har oppholdstillatelse i Norge etter utlendingsloven § 40 eller § 41 i bestemmelsen om straff for utilbørlig utnyttelse av utlendinger.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Utlendingsloven ny § 108 a første ledd bokstav d skal lyde:

- d. har oppholdstillatelse i Norge etter utlendingsloven §§ 40 eller 41, eller»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om ordninger som senker terskelen for å varsle om utilbørlig utnyttelse av utlendinger, herunder sikre at personer som bistår i etterforskning og straffesak ikke risikerer negative konsekvenser for eget oppholdsgrunnlag.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om en ordning med midlertidig oppholdstillatelse for utlendinger som har vært utsatt for utilbørlig utnyttelse, i forbindelse med etterforskning og eventuell straffefølgning.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan utlendinger som utsettes for alvorlig utnyttelse uten å omfattes av menneskehandelsbestemmelsen, kan sikres et reelt nivå av beskyttelse og bistand, på linje med det som gjelder for ofre for menneskehandel.

Forslag 4

Utlendingsloven ny § 108 a første ledd bokstav d skal lyde:

- d. har oppholdstillatelse i Norge etter utlendingsloven §§ 40 eller 41, eller

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i utlendingsloven mv. (straff for utilbørlig utnyttelse av utlendinger)

I

I lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her gjøres følgende endringer:

§ 108 tredje ledd bokstav b oppheves.

I kapittel 12 skal ny § 108 a lyde:

§ 108 a *Straff for utilbørlig utnyttelse av utlendinger*

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt bruker arbeidskraften til, stiller et bosted til rådighet for, eller formidler et arbeid eller et bosted til en utlending, når forholdet innebærer utilbørlig utnyttelse av utlendingens sårbare situasjon, og utlendingen

- a. har midlertidig oppholdstillatelse og er avhengig av arbeidet eller bostedet for oppholdstillatelsen,
- b. er asylsøker,
- c. ikke har oppholdstillatelse eller nødvendig tillatelse til arbeid etter loven, eller
- d. omfattes av lovens kapittel 13 og ikke har varig oppholdsrett etter §§ 115 eller 116.

På samme måte straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt

- a. bruker en utlending til tigging eller tiggelignende virksomhet eller formidler slik virksomhet til en utlending som ikke har oppholdstillatelse, eller som omfattes av lovens kapittel 13 og ikke har varig oppholdsrett etter §§ 115 eller 116, når forholdet innebærer utilbørlig utnyttelse av utlendingens sårbare situasjon, eller
- b. utferdiger eller formidler erklæringer, tilsagn eller dokumenter til bruk for en sak etter loven, når forholdet innebærer utilbørlig utnyttelse av utlendingens sårbare situasjon.

Grov overtredelse av første eller annet ledd straffes med fengsel inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om utnyttelsen har et systematisk eller organisert preg, om den har gitt stor økonomisk fordel og om den har pågått over lang tid. Det skal også legges vekt på om utnyttelsen fremstår som særlig krenkende for den enkelte og om den som har blitt utnyttet, er under 18 år.

II

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker skal § 67 andre ledd bokstav c lyde:

- c. overtredelse av militær straffelov § 34 annet ledd annet straffalternativ, jf. tredje ledd, vareførselsloven § 12-9, skatteforvaltningsloven §§ 14-12 og 14-13, utlendingsloven § 108 tredje ledd, jf. sjette ledd og § 108 a første og annet ledd, regnskapsloven § 8-5 første ledd første og tredje punktum, jf. tredje ledd første punktum, bokføringsloven § 15 første ledd første og tredje punktum, jf. tredje ledd første punktum, alkoholloven § 10-1 annet ledd, arbeidsmiljøloven § 19-1 annet ledd, allmenngjøringsloven § 15, kystvaktloven § 36 annet ledd, viltressursloven § 60, forurensningsloven § 78 første ledd og § 79 tredje ledd, produktkontrollloven § 12 første ledd, svalbardmiljøloven § 99 første ledd første punktum og transplantasjonslova § 23a.

III

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. De ulike bestemmelsene kan settes i kraft til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 19. mai 2026

Hanne Beate Stenvaag

leder og ordfører

Justis- og beredskapsministeren

Stortingets president
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
24/8337 - KEAB

Dato
15.05.2026

Rettebrev til Stortinget - Prop. 80 L (2025-2026)

Jeg viser til Prop. 80 L (2025-2026) om endringer i utlendingsloven mv. (straff for utilbørlig utnyttelse av utlendinger), oversendt Stortinget 27. mars 2026.

I forslaget til lovvedtak punkt II om endringer i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c, har det ved en feil blitt henvist til utlendingsloven § 108 a i sin helhet i stedet for bare til § 108 a *første og annet ledd*, slik det i tråd med uttalelsene i særmerknadene i punkt 10.2 har vært meningen.

Formålet med den foreslåtte endringen i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c er som beskrevet i særmerknadene å videreføre at *politiet* har tiltalekompetanse i saker som gjelder ordinære overtredelser av straffebudet om utilbørlig utnyttelse. Dette vil gjelde overtredelser av forslaget til ny § 108 a *første og annet ledd*, men ikke overtredelser av forslaget til § 108 a tredje ledd, som gjelder *grove overtredelser* og har en skjerpet strafferamme på fengsel inntil 6 år. Ved grove overtredelser skal tiltalekompetansen ligge hos statsadvokaten i tråd med straffelovens ordinære regler.

På bakgrunn av dette skal henvisingen til § 108 a i forslaget til endringer i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c erstattes med en henvisning til «§ 108 a *første og annet ledd*»

Med hilsen

Astri Aas-Hansen

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

Kopi til

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (Teknisk redaksjon)

Statsministerens kontor

Stortinget- Kommunal- og forvaltningskomiteen

KOPPI

